

autorove bez dokaza. Površnost se opaža osobito u prikazivanju historičkog razvoja manjih istočnih crkava, koje su po mnijenju Lübeckovu potekle iz kristologičkih prepirki. Da je ovdje upotrijebio najnovija istraživanja na polju povijesti umjetnosti s obzirom na istok od umnoga Strzygowskoga i Baumstarka, bio bi morao doći do zaključka, da je grčka kultura bila uzrokom odjeljenju manjih istočnih crkvenih grupa. Čudna je i tvrdnja, da crkva Nestorijanska ne pohodi od poznatog patrijarhe Nestorija (str. 6). Na saboru u Sisu godine 1342. ne samo, da nije bilo daleko do unije, nego je ona doista bila provedena s Armencima (str. 8). Sjedište sjedinjenih Jakobita nalazi se ne u Mardinu nego Beirutu (str. 34). Da ikonostas imaju i druge istočne crkve osim grčke, mogao je g. Lübeck pogledati kod Jakobita i Kopta (str. 110.). Što dalje govori o crkvi Kopta: „dann folgt durch ein Holzgitter von den Heiligen geschieden, der Gemeinderaum, in welchem eine Küche eingebaut ist zum Backen des für die Liturgie erforderlichen Brotes“, ne stoji (str. 111). Takova šta nije poznato ni najboljim sadašnjim istočnim liturgistima, kao što su Prinz Max i A. Baumstark. *Ἐπιτόμιον καὶ Παρακλητικὴ* jesu razne knjige, isto tako ne može se reći, da *Μεσοοντικόν* odgovara latinskim matutinama, a *Ἄρθρον* laudama (str. 120). O liturgiji „praesantificatorium — τῶν προηγιασμένων“ ne može se više danas tvrditi, da ju je sastavio papa Grgur Veliki. Po sinodi Quinisexta (692) can. 52 ona je prastarim običajem na istoku, dok Leo Allatius veli, da potječe od sabora Laodicejskog god. 314.¹ Lübeck je mogao još i spomenuti, da je Nestorijev exemplar liturgije temelj liturgiji Ivana Hrisostoma.² Isto tako govori manjkavo o egipatskoj liturgiji. Čini se, da ne pozna egipatskog Ostrakona pa Anaforu Serapiona, jer se ograničuje samo na Origena (str.

130).³ O otpustu (*ἀπόλυσις*) na koncu mise dalo bi se mnogo toga reći, a podvrženo je strogo naučnom istraživanju kao i mnijenje o Jehteniji, koja nije drugo nego dio synapte (str. 136).

Uzme li se, da je Lübeckovo djelo plod samo jednogodišnjeg boravka na istoku, onda će nam biti jasna njegova manjkavost ne samo u pogledu stvarnom nego još više i nedostatak ljubavi za odijeljenu braću. Autor sam naznačuje u predgovoru, da vrlo malo Evropljana dolazi u doticaj s istokom i to ponajviše tako kratko i letimično, da je nemoguće steći dublji pogled u unutrašnji ustroj kao i u dogmatičko značenje bogoslužnih njihovih čina. Mi bismo toj piščevoj opasci imali dodati samo još: mutato nomine de te loquitur.

Juraj Pavlič.

J. de Ghellinck S. I.: Le mouvement théologique du XII. siècle. Paris, Gabalda 1914. str. 410 Fr. 750.

Među istraživaocima intelektualnoga gibanja srednjega vijeka poznata je i osoba učenoga Isusovca, J. de Ghellincka. Njegovi duboki i kritični članci rasijani su po svim znanstvenim časopisima evropskoga zapada; tako „Byzantinische Zeitschrift 1912. donio je njegovu raspravu: L'entrée de Jean Damascène dans le monde litteraire occidentale, „Revue Neoscholastique“ mnogobrojne članke o Petru Lombardu, časopis „Études“ od god. 1911. opet o odnošaju teologije i kanonskog prava u XI. i XII. vijeku, a da ne spominjem drugih. Svi ovi članci sakupljeni su i izdani sad pod spomenutim naslovom u pet poglavlja. Prvo od njih: La preparation theologique du XII. siècle radi o renesansi za Karolinga, o t. zv.

³ O Anafori Serapiona savni: Wobbermin G.: Altchristliche liturg. Stücke aus der Kirche Aegyptens nebst einem dogmat. Brief d. Bischofs Serapion V. Thmuis (Texte u. Untersuchungen N. F. II. 3 b von Harnack-Gebhard. Leipzig 1899.). Vidi i Theod. Schermann: Egyptische Abendmahls-liturgien des ersten Jahrtausends (Studien zur Gesch. und Kultur des Altertums Bd. VI). Paderborn 1912.

¹ Savni Chronicom paschale. Migne Patr. lat. XCII. col. 989. — Vidi i Andr. Fortescue: The Mass. London 1912. str. 191.

² Baumstark u *Χρυσοστομικά* strana 771. i slijedeće.

Željeznom vijeku, o kodifikaciji kanonskoga prava 9. i 10. vijeka, pa o dijalektnom i hiperdijalektnomu 11. stoljeću. Poglavlje drugo i treće (str. 75—244) obrađuje „Liber Sententiarum“ Petra Lombarda i njegovo značenje u teologiji XII. vijeka kao i odnosaj prema Gandulfu Bolonjskom i Ivanu Damaskenu. De Ghellinck dokazao je ovdje, da Petar Lombardus nije poznao cijeloga djela Damaskenova „De fide orthodoxa“ nego pod titulom „De Trinitate“, i da su svi citati u Liber sententiarum (27 na broju) uzeti jedino iz treće knjige Damaskenova djela cap. 2—8. Ova poglavlja bila su naime prevedena na latinski jezik od Burgundija de Pisa. Zanimivo je spomenuti još i to, da se i sv. Toma Akvinac citirajući velikoga toga grčkog bogoslova služi samo spomenutim poglavljima, kako ih je našao kod Petra Lombarda. Iz toga slijedi, da sv. Ivan Damasken nije služio Petru Lombardu kao uzor pri sastavljanju njegovih sentencija, kako bi to htjeli A. Ehrhard¹ i R. Seeberg.²

Četvrto poglavlje: Jean de Damas en occident (str. 245—276.) govori o latinskim prijevodima sv. Ivana Damaskena, najviše o prijevodu spomenutoga Burgundija de Pisa (god. 1150). Žaliti je samo, da se pisac nije služio i izvrsnom monografijom od D. Ainstee: John of Damascus. 4. izd. London 1906., a članak od P. Mingesa: Zum Gebrauch der Schrift „De fide orthodoxa des hl. Joh. Damascenus in der Scholastik“ (Theol. Quartalschrift. Tübingen 1914. str. 246—251) došao je prekasno. — U zadnjem najzanimivijem poglavlju: Theologie et droit canon au XI. et au XII. siècle dolazi važna kvestija u XII. stolj. naime harmonizacija patrističnih tekstova, koja je porodila ne jednoga Abaelarda i u kasnijim vijekovima. Sredovječna filozofija, osobito ona u XIII., stoljeću, crpe svoje dokaze iz dvaju vrela: ratio et auctoritas. Pogoditi ovo dvoje muči i danas mnogu dušu osobito u taboru antireligioznom.

¹ K. Krumbacher: Geschichte der byzantinischen Litteratur. München 1897. str. 70.

² R. Seeberg: Lehrbuch der Dogmengeschichte t. III. str. 191. num. 3. Leipzig 1913.

J. de Ghellinck upotrijebio je najglavnije rukopise kao i izdana djela, koja se odnose na teologiju XII. vijeka i time je mogao doći do vrlo interesantnih i posve novih zaključaka. Razumijevanje XII. vijeka nužno je za razumijevanje procvata skolastične filozofije u XIII. vijeku. Za to ispitati dvanaesti vijek znači ispitati neposredne izvore, kojima su se služili kasnije školastici, a napose sv. Toma Akvinac, a to je tim teže, što dvanaesti vijek nosi na sebi neko obilježje mnogostranosti, i što se u misliocima toga vijeka odražuje mnogo njihov subjektivni nastroj, dok nam se trinaesti vijek predstavlja kao neka već gotova cijelost i sredena jednota. I sistematički prikaz toga zamršenoga dvanaestoga vijeka podao nam je evo J. de Ghellinck jasnije nego itko prije, i za to će i njegovo djelo u znanstvenom svijetu naći priznanja.

Juraj Pavić.

The Westminster Version of the Sacred Scriptures.

Pod ovakim su naslovom započeli katolički učenjaci iz američkog i engleskog svijeta prevođenje novozavjetnih svetih knjiga. Na čelu se učenjaka nalaze dva vrijedna oca Isusovca, i to: Rev. Cuthbert Lattey i Rev. Joseph Keating. Prevođenje ili bolje objelodanjivanje prijevoda započelo se god. 1913. i još će slijediti, jer dosada nemamo nego samo četiri sveske, dok još manjka pet svezaka. Izdavanje ide sporo, a razumjet će svatko razlog, netom dozna, s kojom se skrupuloznošću pripravlja, prevodi i izdaje. Iznosimo ovdje hronološkim redom način i broj objelodanjenih svezaka.

Na prvom mjestu dolazi svezak pod naslovom: The Epistles to the Thessalonians u prijevodu od oca C. Lattey-a. [Str. XXII + 21 u 8-ni. 1913. Cijena: broš. 6 d (=60 para); vez. 1 sh. (=1 kr. 20 p.). Prevodilac daje nam osim prijevoda teksta u uvodu povjesni prikaz Tesalonike ili današnjeg Soluna sa pomenom osnutka, uredbe i uprave Crkve u istom gradu. Koji su razlozi naveli sv. Pavla, da ovo pismo upravi na Solunjane, prevodilac u kratko nadodaje na temelju najboljih vrela i najnovijih istraživanja. Na koncu se nalazi kratka